

17 AĞUSTOS 1999 MARMARA DEPREMİ VE GEÇEN 10 YIL

Övgü PINAR

17 Ağustos 1999 tarihinde yaşadığımız büyük felaketin üzerinden tam 10 yıl geçti. Türkiye nüfusunun %25'ini barındıran Marmara, bundan tam 10 yıl önce, 7,4 şiddetinde depremle sarsılmıştı.

Söz konusu deprem, gerek büyüklüğü gerekse de etkilediği alan bakımından yüzyılın en büyük depremlerinden biriydi.

Ülkemizde yaşanan büyük depremler ve yol açtığı kayıplar şu şekilde özetlenebilir:

Tablo I: Ülkemizde Yaşanan Büyük Depremler ve Yol Açtığı Kayıplar

Yer	Yıl	Büyüklüğü	Can Kaybı Sayısı	Yaralı Sayısı
Varto	1966	6,9	2.394	1.489
Gediz	1970	7,2	1.086	1.260
Lice	1975	6,9	2.385	3.339
Erzurum	1983	6,8	1.155	1.142
Marmara	1999	7,4	17.127	43.953
Bolu (Düzce)	1999	7,2	845	4.948

Kaynak: T.C. Bayındırlık ve İskan Bakanlığı

Söz konusu depremlerin, Türkiye'ye yaşattığı maddi ve manevi kayıpların unutulması mümkün değildir. Bayındırlık ve İskan Bakanlığı verilerine göre; 17 Ağustos ve 12 Kasım depremlerinde, 18 bin 373 kişi öldü, 48 bin 901 kişi yaralandı. Toplam 364 bin 905 hasarlı konut ve işyeri tespit edildi.

Bunlara ek olarak ülkemiz ekonomisinin adeta can damarı diyebileceğimiz sanayi tesisleri ciddi oranlarda hasar gördü. Su, elektrik, haberleşme, kanalizasyon, doğalgaz, yol sistemleri tümüyle zarar gördü. Doğu Marmara kıyıları coğrafi değişime uğradı. Tarımsal alanlar zarar gördü. Çevre kirliliği çok ciddi boyutlara ulaştı.

Ekolojik denge bozuldu. Bölge turizm cazibesini önemli ölçüde kaybetti. Türkiye ekonomisi ağır yara aldı.

Ülkemiz her yıl ulusal bütçesinin ortalama %1.5 kadarını yalnızca bir deprem afeti sonrası konutların yeniden inşasına ayırmaktadır. Marmara depremi sonrasında bu rakam %4-5 oranına çıkmıştır.

DPT verilerine göre söz konusu depremin doğrudan maliyetlere etkisi 6.2 milyar dolar olarak gerçekleşti. TÜİK verilerine göre; 1998 yılında 206.559 milyar dolar olan milli gelir, depremin etkisiyle 1999 yılında 185.266 milyar dolara geriledi.

Yaşanan bu depremin Türkiye'ye faturası bir hayli ağır oldu. Marmara depremi, geçmişte büyük kayıplarla sonuçlanan Erzincan, Adana gibi yıkıcı depremlerden sonra önlemlerin alınmadığını, yaşananların unutulduğunu bir kez daha gözler önüne serdi.

Ancak bu deprem ne ilktir ne de son olacaktır. Çünkü ülkemizin %94'ü dünyanın en büyük deprem kuşaklarından biri olan Akdeniz – Himalaya deprem kuşağı üzerinde bulunmaktadır. Gerçekleşen büyük depremler göz önünde tutulduğunda görülen odur ki Türkiye'de yaklaşık olarak beş yılda bir yıkıcı bir deprem olmuştur. Bu durum depremin ülkemiz gündeminde öncelikli konular arasında yer alması gerektiğinin bir göstergesidir.

17 Ağustos 1999 depremi sonrasında; binaların,

- %90'ında kalitesiz beton kullanıldığı,
- %65'inde korozyon sorunu,
- %62'sinde tuzdan arındırılmamış deniz kumu kullanıldığı,
- %24'ünde zeminden kaynaklanan sorunların olduğu,
- %12'sinde mimari hatalar bulunduğu,
- %11'inde betonun yeterince sulanmamış olduğu

tespit edilmiştir.

Dünyadaki duruma bakıldığında; Japonya'da 1968 ve 1978 yılında gerçekleşen depremlerde yapıların %6'sı ağır derecede hasar gördü. Ülkemizde ise bu oran, 1999 depreminde %35'lere kadar çıktı. Bu oran ülkemizde yapı denetiminde ciddi eksikler olduğunun en önemli göstergesidir.

Deprem sonrasında hasarları paylaşmak üzere tüm işletmeler ek vergiler ödediler. Bu vergiler ve 2000'li yılların başlarında yaşanan ekonomik kriz, depremin olumsuz etkilerini, işletmelerin daha da ağır hissetmesine yol açtı.

Söz konusu felaketten sonra geçen 10 yıl içerisinde yapılanlara bakacak olursak; o güne kadar geciktirilmiş olan bazı bilimsel ve yasal çalışmalar hızlandı. Yapı Denetim Sistemi, Zorunlu Deprem Sigortası uygulamalarına geçildi. Kamu İhale Kanunu tekrar düzenlendi.

Bölgemizde de olası bir depreme karşı hazır olunması için çalışmalar hızlandırıldı. Bu kapsamda İzmir fayı karadan ve denizden gözlem altına alındı.

Birleşmiş Milletler, doğal afetlerin neden olduğu can ve mal kayıpları ile sosyal ve ekonomik zararları azaltmak amacıyla 1990 – 2000 yılları arasını “Uluslar arası Doğal Afetlerin Azaltılmasının On Yılı” olarak belirlemiştir. Bu çerçevede gelişmekte olan ülkelerin kentsel yerleşim bölgelerinde sismik afetlerin azaltılması konusunda çalışmalar yapılmasını amaçlayan RADIUS Projesi başlatıldı. Başvuruda bulunan 58 kent arasından 9’u seçildi. İzmir de bu 9 kentten biridir. Bu proje, depremin ardından hızlandırılarak 1999 yılında tamamlandı. Proje kapsamında olası bir deprem ve sonrasında, Marmara’da yaşanan olumsuzlukların bölgemizde yaşanmaması için çeşitli düzenlemeler yapıldı.

Yaşanan deprem felaketinden sonra yapı denetiminin önemi daha da iyi anlaşıldı. Yapı Denetiminin amacı; yapılarda can ve mal güvenliğinin sağlanması, kayıpların azaltılması, depreme dayanıklı yapı üretilmesi, yapım ve denetim sistemi içerisinde görev alan kişi ve kurumlara etkin görev, yetki, ve sorumluluklar verilmesi, kanun denetiminin etkinliğinin artırılması, inşaat sektöründe tüketici bilincinin gelişmesi ve tüketicinin korunması, inşaat sürecinde kusur işleyenlere karşı yaptırımların etkili şekilde uygulanması, devletin hukuk ve adalet düzenine olan inanç ve güvenin artmasıdır. Ancak günümüzde yapı denetimi formaliteden öteye geçememektedir. 4708 sayılı Yapı Denetimi Hakkında Kanun’da ciddi eksiklikler bulunmaktadır. Yasa ihtiyaçları gidermekten uzaktır.

Yapı denetim sürecine dahil kurum ve kuruluşların görev, yetki ve sorumlulukları yeniden tanımlanmalıdır. Kamu kuruluşlarının inşaatları da ülkenin genel yapı denetim mekanizması içinde kontrol edilmelidir. Yapı Denetim Komisyonları’nda TMMOB’ dan temsilciler yer almalıdır. İmar Yönetmeliği ile 4708 sayılı yasa arasındaki çakışmalar giderilmelidir.

17 Ağustos 1999 depremi sonrasında yapım hatalarından çöken binaların müteahhitlerine 2100 dava açılmış, bu davalardan 1800’ü aflar ve hukuki boşluklardan dolayı sonuçsuz kalmıştır. Verilen cezaların da çoğu ertelenmiş, geri kalanlar da zaman aşımına uğramıştır. Yasal düzenlemeler tamamlanmadığı sürece Türkiye, daha ağır kayıplarla karşı karşıya kalabilir.

Türkiye 17 Ağustos depreminden yeterli dersi çıkaramamıştır. Ülkemiz hala olası bir depreme hazır değildir.

Bu kapsamda söz konusu felaketin 10. Yıldönümü sebebiyle Odamızda 17 Ağustos 1999 tarihinde Deprem ve Yapı Denetimi Paneli düzenlendi. Açılış konuşması ve oturum başkanlığını Odamız Yönetim Kurulu Başkan Yardımcısı Akın KAZANÇOĞLU’nun gerçekleştirdiği panele konuşmacı olarak; T.C. İzmir Valiliği Bayındırlık ve İskan İl Müdürlüğü’nden Bedia KOLTUKSUZ, İzmir Büyükşehir Belediyesi’nden İsmail ASL, Ege Üniversitesi’nden Prof. Dr. Orhan YÜKSEL, Dokuz Eylül Üniversitesi’nden Prof. Dr. Hikmet Hüseyin ÇATAL, Yapı Denetim Kuruluşları Birliği Derneği İzmir Şubesi’nden Muharrem Osman AKBAŞAK ve Odamız Meclis Üyesi Osman MUMCU katıldı.

Panelin açılış konuşmasını yapan Odamız Yönetim Kurulu Başkan Yardımcısı Akın KAZANÇOĞLU, konuşmasında; yaşanan deprem felaketinden sonra yapı denetiminin öneminin anlaşıldığını ancak işlerlik kazandırılmadığını ve formaliteden öteye geçemediğini, 4708 sayılı Yapı Denetimi Hakkında Kanun'da ciddi eksiklikler bulunduğu dikkat çekti. Yasanın ihtiyaçları gidermekten uzak olduğunu belirterek yapı denetim sürecine dahil kurum ve kuruluşların görev, yetki ve sorumluluklarının yeniden tanımlanması gerektiğine, kamu kuruluşlarının inşaatlarının da ülkenin genel yapı denetim mekanizması içinde kontrol edilmesi gerektiğine, yapı denetim komisyonları'nda TMMOB'dan temsilciler yer alması gerektiğine, İmar Yönetmeliği ile 4708 sayılı yasa arasındaki çakışmaların giderilmesi gerektiğine dikkat çekti.

Panelde önerilen çözüm önerileri ise şu şekildedir:

- Tüm ülkemizde fay kırıkları tespit edilerek bu bölgelerde yapılaşmaya izin verilmemelidir.
- Aktif fay hatları üzerindeki yerleşim alanlarında deprem senaryoları hazırlanmalıdır.
- Kriz masaları oluşturulmalıdır.
- Kaçak yapılaşmaya karşı etkin bir mücadele başlatılmalıdır.
- Gerekli mevzuat çalışmaları ivedilikle sonuçlandırılmalıdır.

Topraklarının %94'ü aktif deprem kuşağında bulunan Türkiye, bu gerçeği göz ardı etmemelidir.